

Egyszeri márciusok!

KÁNTOR LAJOS

Hiába érkezett napsütéssel és szokatlan meleggel az 1994-es március (amire aztán eső és fagypont körüli hőmérséklet következett) – nem érzem magam körül a forradalom ünnepéhez méltó hangulatot. Feltételezem, hogy ez végül is nem hozható összefüggésbe az időjárással. Az ideivel, illetve ama történelmi nap, 1848. március 15. atmoszférikus tényezőivel, a kettő különbségeivel. Vagy igenis, összefüggésbe hozandó – csak nem higanymilliméterben s a felhők vonulásában meg Celsiusban számolva.

Ahogy telnek az évek és gyűlnek a tapasztalatok változik az emberben az ünnepek értelmezése, rangsorolása. Sokáig őrztem íróasztalfiókomban, a kéziratok alatt néhány rossz újságnymat, Petőfi, Kossuth képét, a 12 pontot, a Nemzeti Dalt; kisiskolás koromban belőlük rendeztem házi kiállítást a márciusi ünnepen, mert nem lehetett az iskolában ünnepelni. Később megelégedtem a rádió bekapcsolásával (no nem az itteniével). Volt olyan esztendő is, hogy csak másnap jutott eszembe a tegnapi évforduló. Egy mély lelkiismeret-vizsgálat sem mondatja velem, hogy ez a bizonyos vonatkozásokban szükségesnek vélt demitizálás és deheroizálás akaratlan része volt, mármint a feledés; a külső tényezők és ezeknek alárendelten az ünneplés (már ahol úgy-ahogy megengedtetett) módja segítette az elszürkület, a sztereotipizálódást. De amikor nem évfordulás reflexből, hanem érdemi közelítéssel kellett az 1848-as Jagománnyhoz, a történelmihez-irodalomtörténetihez visszanyúlnom, sosem éreztem a porosságot, a meghaladottságot. Mű körményeskedem azonban ennek az érzésnek a körülírásával? Ady ezzel a kimondással is idősebb maradt: „Petőfi nem alkuzik”.

Am ha szerencséje van az embernek, megélheti a maga egyszeri márciusát, március idusát. Így őrzöm én az 1990. március 15-i kolozsvári nap emléket. Talán ezen a napon éltem át a legteljesebben a szabadságot (a szabadság illúzióját). Sajnos nem írtam naplót, nincsenek feljegyzéseim róla, a délelőtti már nem is emlékszem. A délután s az este viszont feledhetetlen maradt. Azzal együtt, hogy nem csupán román barátunkban, az egyik felkért szónokban bizsergett a szorongás, vajon nem támadnak-e meg a Petőfi utcai emléktábla koszorúzása közben a már feltűzött (napok-hetek múltán a marosvásárhelyi események után nevet és „hírnevet” kapott vatrást) szélsőségesek. Rendben zajlottak le az eltervezett beszédek és vonulások, a Farkas utcai református templom s a jeles Biasini-ház között. Este a magyar színházban ünnepeltünk, mint az ifjúság vendégei, egyben pedig házigazdák is. Valamiért csak az utolsó pillanatban értem a sétatéri bejáratához, illetve a nézőtérre, alig tudtam elvergődni a fenntartott sorig, a lépcsőkön ülni-állni sem volt már hely. Természetesen nem tudom objektíven megítélni, milyenek voltak a szavaltatok, milyen a műsorösszeállítás – de azt tudom, milyen volt annyi év, évtized után fennhangon, több mint ezer emberrel együtt énekelni a Himnuszt és a Szózatot. 1990. március 15-én ismét itthon voltunk Kolozsvárt. Azóta sem éreztem ezt ilyen egyértelműen.

Lelkészek a szabadságharcban

HEGYI JÓZSEF

Sárospatak (ÉM) – A Sárospataki Református Kollégium árkádós nagyportájának falain domborművek örökítik meg az iskola 463 esztendő történetének nevezetesebb eseményeit. A negyedik mezőben Medgyessy Ferenc reliefe az 1848/49-es szabadságharcban részt vett pataki diákoknak állít emléket. Azt a pillanatot öntötte bronzba a jeles szobrászművész, amint a honvédek a jellegzetes „borjúval” a hátukon Budavár ostromára indulnak, hogy annak bevételében éppen egy pataki diák, Nagy Sámuel tűzze ki a vár fokára a győzelmi zászlót.

Nagy Sámuel tógás diák, azaz papi pályára készülő teológus volt. A szabadságharc leverése után főhadnagyi rangban tért vissza a kollégiumba, s megszervezte a lelkipásztori oklevelet, a Szatmár megyei Jánk községben lett a református eklézsia papja. Hozzá hasonlóan több tucatra tehető azoknak a református lelkészeknek a száma, akik teológusként vagy korábban Patakon végzett lelkészként harcoltak a honvédszóló alatt. Csupán megyénk abauji, borsodi, zempléni tájairól néhányuk nevére emlékeztet, közöttük volt: Baksay Dániel aggteleki, Édes Abrahám sályi, Édes Vince tiszatárjani, Ferenczel József szendi, Futó Sámuel bócsi, Soltész Sándor sajóvámosi, Tatar Mihály csenyétéi, Tóth Sámuel sajókeszi, Vajányi Lajos perkupai, Rác Abrahám csobajai lelkipásztor.

A kollégium iskolatörténeti múzeuma mintegy 50 beces emléket őriz a szabadságharc idejéből: csákokat, kardokat, pisztolyokat, puskákat, huszártársolyokat, amelyeket az egykori diákok mentettek meg és adományoztak alma materüknek. Van köztük egy 161 centiméter hosszú, fehér selyemszalag, ezzel a felirattal: „Az 49-es szabadságharcban a munkácsi vár őrzetében szolgáló 52. honvédszázad zászlóját kiegészítő szalag”. Pazar József nagyszelmenci református lelkész, volt pataki diák ajándékozta a múzeumnak, s kísérő levelében megírta a szalag történetét is. A munkácsi várat 1849. augusztus 26-án át kellett adni az oroszoknak az ezredzászlóval együtt. „En őrmester társammal együtt – írta levelében Pazar József – lementem az őrszobára, ahol a zászló tartott, levettem a szalagot, s így megcsonkítva került a zászló az oroszok kezére”. Hosszú levelét ekként fejezi be: „Ezen csekélységet, mellyel bírok, de amely csekélység előttem legdrágább, melyhez nagyszerű emlékek vannak kötve, mely mintegy a történelemből van kiszakítva, a múzeumnak ajándékozom”. A Patakon végzett lelkipásztorok és a még csak tanulmányaikat végző teológusok a szabadságharc történetének legszebb lapjaira írták nevüket. Méltán őrzik emléküket az ősi iskola falán elhelyezett dombormű és az alatta olvasható, klaszszikus ritmusú verssorok:

Honfi, ez iskola mindig honszerelemre tanított!

Hű honvédfiai erre a hősi tanúk.

Lángbaborult szívvel ha megállsz emléküek előtt, mondd:

„Megtették, amit tőletek a haza várt!”

Márciusi ifjak – ifjak márciusban

FILIP GABRIELLA

Iuventus ventus – az ifjúság szél. Friss fuvallat borzolja a lányok haját. Tavasz van. Március. Vizsgaidőszakon túl és vizsgaidőszakon innen. Szokásos hétköznapi a Miskolci Egyetemen.

– Hogy mit jelent neked március?! – kérdez vissza Kiss Noémi másodéves magyar szakos hallgató. – Semmiképpen nem politikát. Először is a tavaszt jelenti. Aztán, hogy közeleg a vizsgaidőszak. Lesz két szigorlat. Biztos, hogy valamelyik órán megemlékezünk majd Petőfiről. Már csak azért is, mert az ideai tananyag része Petőfi munkássága. De egyébként nem nagyon szoktam központi ünnepekre járni. Ilyenkor Pesten vagyok, és a barátaimmal mindig elmegyünk a faklyás felvonulásra. Bár az az igazság, hogy ide is leginkább a társaság vonz. Felmegyünk a Várba, beszélgetünk. Persze az is szóba kerülhet, hogy mit jelenthet ma március 15. Különösen a rendszer-változásokkor volt nagy jelentősége ennek a napnak. Ma már inkább csak emlék.

Noémi barátja, évfolyamtársa, Fazekas Katalin sem tudja még, hol tölti az ünnepet. Az biztos, hogy hazautazik ő is Budapestre. Talán kimegy a Nemzeti Múzeumhoz, vagy valamegyetemen szerte nem lesz semmi. Azt mondja, a régi iskolai ünnepek is meglehetősen szürkék voltak. Énekel az énekkar, verseket szavaltak és kész.

– En nem nagyon szeretem Petőfi költszetét – vallja be Katalin. – Inkább Adyt, Batsányit, József Attila egy-két versét. Soha nem jutott eszembe, hogy csak úgy levegyem a polcra a Petőfi-kötetet, és elkezdjem olvasgatni a verseit.

– Lehet, hogy azért van, mert az általánosban is csak a forradalmi verseit tanultuk meg a János vitéz, az Anyám tyúkját... – viszi tovább a gondolatot Noémi. – Pedig szerintem a Felhők-ciklusa nagyon jó. Egyébként nagymamának ő a kedvenc költője.

Abban meg is egyeznek a lányok, hogy a nagyszülei generációja számára Petőfi a legnagyobb magyar költő. Nekik viszont már nem. És március 15. sem jelentheti ugyanazt, mint amint egy évvel vagy negyven évvel ezelőtt jelentett.

– Az egyetemistákat szerintem nem nagyon érdekli a politika – mondja Katalin. – De ezzel nem azt mondom, hogy közömbösek lennének. En biztos vagyok benne, hogy lennének olyan dolgok, amiért megszólalnának. Ezek inkább a bennünket közvetlenül érintő problémák. Az ösztöndíj, a tandíj, a tankönyvek ára... Azt hiszem, a nagyobb dolgok, az országos ügyek azért nem foglalkoztatják az egyetemistákat, mert leköti az idejüket a tanulás, és talán azt is érzik, hogy úgysem tudják befolyásolni a történéseket.

– Persze ez a tavasz a választást is jelenti – jut eszébe Noémink. – Március 15... Ez is olyan téma,

– Mi most fogunk először szavazni. Még nem nagyon tudom, hogy melyik pártra, ebben lehet, hogy a szüleimre fogok hallgatni. Ok nagyon odafigyelnek ezekre a közéleti dolgokra. Erre a barátnője is bólogat: ő sem marad otthon május 8-án...

A Rockwellben egykedvű füst gomolyog. Az asztalon üres műanyag poharak, túlcsorduló alumínium hamus, és egy kiolvasott sportújság. Csak ülnek hátrahajolva a fiúk, egymáshoz sem szólnak, ki tudja, hol járnak gondolataik... Nehezen indul a beszélgetés. Igennel, nemmel felelnek. Úgy tűnik, mintha megpróbálnák kitalálni, mit akar hallani a kérdező. S hogy minél hamarabb túlgyenek a dolgon, hát mondanak valamit. Igen, tisztelik a márciusi ifjakat. Nem, nem mennek ünnepségre. Igen, lesz kokárdájuk. Nem, nem csak sportújságot olvasnak. Igyekeznek tájékozódni a közélet dolgaiban. Különösen most a választások miatt fontos ez. Ebben nem lehet senki sem közömbös. Ha nem mennének el választani, olyan lenne, mintha hagynák, hogy a fejük fölött döntsenek a jövőjükéről.

Aztán csak oldódik a beszélgetés. Sőt, megkezdődik az esélylatoztatás. Lengyel Gábor, aki elsőéves szociológus hallgató, mondja is, hogy ő melyik pártban lát fantáziát. Mózer Krisztián – elsőéves közgazdász – egyelőre nem „szavaz”. Vagy nem akarja mondani, vagy még nem tudja, kire adja le voksát. Nem is firtatjuk tovább a kérdést, mert őt még mindig nem engedi negyvenyolc.

– Belül érzem én a tiszteletet – szólal meg hosszú hallgatás után –, szerintem is ki kell menni az utcára, ha olyan a helyzet. De bennem van az a szomorúság is, hogy végül vesztesek lettek...

– Negyvenyolcra nekem nemcsak Petőfi és Kossuth jut eszembe, hanem Görgey is – mondja Gábor. – Tizenhat éves lehettem, amikor elkezdtem tanulmányozni a hadműveleteit. Nagyon könnyen rásütöttek, hogy áruló. Pedig szerintem ő inkább gyakorlati ember volt. Kossuth hatásosabb beszédeket mondott, de a tettek embere Görgey volt. Most is lehet hatásos beszédeket mondani, szép eszméket hirdetni, szónokolni. Viszont ennél fontosabb, hogy végre lehet-e hajtani a nagy terveket. Mostanában úgy látszik, mintha kezdenének túlszordulni a nemzeti érzelmek, a nagy magyarkodás. En ezt azért is veszélyesnek tartom, mert nem ezzel kellene foglalkoznunk. Ezek a viták elterelik a figyelmet az igazi problémákról...

A beszélgetés kudarca, ha valaki viccet kezd mesélni. De most mégis előjön egy alkalomhoz illő eset a bolondról, aki azt mondja, hogy ő Görgey. A többiek fújolnak, árulót kiáltanak. De ő csak erősködik: – En vagyok Görgey, ez a név örökre fennmarad, de ki tudná felsorolni az aradi tizenhárom nevét?!

– Március 15... Ez is olyan téma,

Tar Imre ötödéves gépészhallgató: „En azt látom, hogy amikor hivatalossá válik egy ünnep, veszít az erejéből”

amiről nem szeretek beszélni – próbálja meg elhárítani a kérdést Tar Imre ötödéves gépészhallgató. – Ugyanazt látom, mint a többi ünnep esetében: ezt is túllihégjük. Furcsa, amikor az ember főntről kapja a pillanatot: na most örülj, mert most van a napja. Március 15. nagyon jó kis tavaszi ünnep. Biztos, hogy elkap valamit a hangulatából az ember. De ezek a hivatalos ünnepek bennem visszatetszést keltenek. Tíz évvel ezelőtt még nagyon rossz néven vették, ha az utcára mentünk, és még egy zászlót is vittünk magunkkal. En azt látom, hogy amikor hivatalossá válik egy ünnep, veszít az erejéből. A régi március egy kicsit a lázadást jelentette. De ez most már a hatalom ünnepe. Egyébként én más napokkal is így vagyok. Ha egy lánynak ajándékot akarok adni, akkor nem várom meg a karácsonyt. És ha érzünk valamit, azt sem tartogatjuk magunkban addig, amíg nem intenek, hogy no most kell kifejezni az érzelmeinket. Nagyon elszürkült az a világ, amikor napokat kell kijelölni a szeretetre, a lázadásra, az együttérzésre, a szülő és gyermek kapcsolatára. Persze szükség van ezekre az érzelmekre. Az embernek használni kell saját magában, anélkül, hogy dátumhoz kötné. Nem mondom azt, hogy igen, ifjú vagyok és ma van a napja, amikor lázadnom kell. Azok a srácok ugyanilyen fiatalok voltak, mint mi, csak akkor valami annyira súlyos volt, hogy már nem bírtak vele. Most lehet, hogy nem ünnepelné senki azokat az embereket, akik lázadnak. Mindig kell néhány év kifutás, hogy felfogjuk, ki a forradalmár és ki az anarchista. Furcsán változnak a fogalmak mostanában...

– Lesz-e kokárdája, fog-e ünnepelni ezen a napon?

– Nem szeretem a tenyérynemzetiszín szalagokat, a térdig

Mi most fogunk először szavazni – mondják a lányok, akik biztosan nem maradnak otthon május 8-án

Fotók: Dobos Klára

